

نسخه‌های خطی کتابخانه مرکز

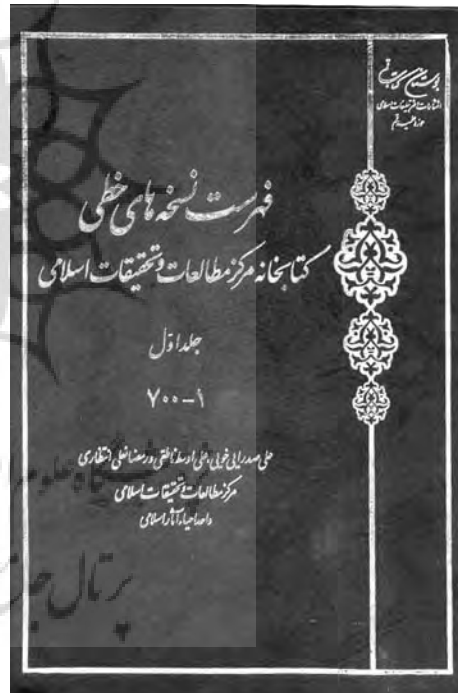
O اکرم مسعودی

تارشناس ارشد نسخ خطی کتابخانه دانشکده ادبیات دانشگاه تهران

برخی نقاط دیگر را در پی داشت. یکی از این مراکز تحقیقی، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم می‌باشد که در سال ۱۳۶۲ بنیانگذاری شده است. فعالیت‌های پژوهشی این مرکز به هشت عنوان کلی تقسیم شده است.

۱. ارائه خدمات تحقیقاتی و اطلاع‌رسانی علوم اسلامی
 ۲. سیره پیشوایان معصوم و ائمه اطهار (ع)
 ۳. تدوین معجم‌الفاظ احادیث شیعه
 ۴. احیاء متون آثار شیعه
 ۵. پاسخ به پرسش‌های مذهبی و اسلامی
 ۶. معارف اسلامی
 ۷. ادبیات عرب
 ۸. آموزش سیاسی
- فعالیت‌های پژوهشی در هریک از این موضوعات کلی به موضوعات کوچکتری تقسیم می‌شود که در این مقال نمی‌گنجد.^۱ بخش ارائه خدمات تحقیقاتی و اطلاع‌رسانی علوم اسلامی در ارائه خدمات خود از واحدهایی کمک می‌گیرد که کتابخانه یکی از این واحدها می‌باشد. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم دارای چند کتابخانه است.

۱. کتابخانه عمومی و امانی
 ۲. کتابخانه مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی
 ۳. کتابخانه علوم اجتماعی
 ۴. کتابخانه ادبیات
 ۵. کتابخانه تخصصی روان‌شناسی و کودک
 ۶. کتابخانه ویژه خواهران
- کتابخانه مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی با تکیه بر فراهم‌آوری منابع و مصادر لازم برای پژوهشگران، بنا نهاده شده است. این کتابخانه بیش از ۱۰۰۰۰ جلد کتاب مرجع در منابع اسلامی را در بر دارد و حدود ۱۰۳۲ جلد نسخه خطی و ۲۵۰ جلد نسخه عکسی دارا می‌باشد.

O فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مرکز مطالعات و

تحقیقات اسلامی / تهیه و تحقیق از علی صدراپی خونی، علی اوسط ناطقی، رمضانعلی انتظاری. - قم: بوستان کتاب قم (انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۸۱، ج ۱ = ۶۱۴ ص.

پرداختن به پژوهش از مهمترین فعالیت‌های کشورهای پیشرفته است. سهمی که برای تحقیق در هزینه‌های هر کشور منظور می‌گردد؛ نمایانگر میزان رشد و باروری آن است. پس از تحقق انقلاب اسلامی در ایران مسئولیت جدیدی بر دوش روحانیت و حوزه‌های علمیه قرار گرفت که تأسیس مراکز تحقیقی در حوزه علمیه قم و

مطالعات و تحقیقات اسلامی

کتاب حاضر به معرفی نسخه‌های خطی و عکسی این کتابخانه، می‌پردازد. تاکنون جلد اول، منتشر شده است که شامل شناسایی و معرفی ۷۰۰ نسخه خطی است و به سرپرستی حجت الاسلام علی صدرائی خوئی و همکاری رضائعلی انتظاری و علی اوسط ناطقی انجام گرفته است. در مقدمه نوشته شده است که در جلد دوم، ادامه معرفی نسخه‌های خطی و عکسی همراه با فهرست‌های پایانی خواهد آمد.

تنظیم فهرست

تنظیم نسخه‌ها براساس شماره ردیف می‌باشد و هر نسخه در دو بخش کتابشناسی و نسخه‌شناسی معرفی شده است. در بخش کتابشناسی، اجزای زیر شناسایی و معرفی شده است:

شماره ردیف نسخه که نسخه براساس آن در قفسه‌ها بازاریابی می‌شوند، نام کتاب، موضوع و زبان کتاب، نام نویسنده همراه با سال وفات و یا قرنی که نویسنده زنده بوده است، سپس منابع استفاده در فهرست‌نگاری معرفی شده است که از طریق این منابع می‌توان دریافت که نسخه‌های دیگر در کدام کتابخانه یا مراکز نسخ خطی موجود است. این بخش برای محققانی که به تصحیح نسخه‌ها اهتمام دارند بسیار ذیقیمت است. پس از معرفی منابع، مختصری درباره کتاب نوشته شده که شامل تعداد جلد، فهرست مطالب و ابواب نسخه آورده شده است. در پایان بخش کتابشناسی، مختصری از آغاز و انجام نسخه نوشته شده است.

در بخش نسخه‌شناسی، اجزای زیر معرفی شده‌اند:

نوع خط، کاتب (در صورت شناسایی کاتب)، تاریخ کتابت، محل کتابت، تزیینات داخل نسخه، حواشی نسخه ذکر شده، شناسایی و معرفی مهرها، ذکر یادداشت‌های تملک و سایر یادداشت‌ها، نوع جلد، تزیینات و صحافی آن، تعداد اوراق، اندازه، تعداد سطر. در مجموعه‌ها هر رساله جداگانه معرفی شده که در پایان اطلاعات نسخه‌شناسی ذکر شده است.

در مورد عنوان‌های تکراری، به شماره پیشین که موجود بوده ارجاع داده شده و تنها اطلاعات نسخه‌شناسی ذکر شده است.

تهیه‌کنندگان این فهرست به ویژه آقای صدرائی خوئی پیش از این چندین جلد فهرست از نسخه‌های خطی را در مراکز مختلف تدوین کرده‌اند و آشنایی کافی به امر فهرست‌نگاری نسخه‌های خطی دارند. تهیه فهرست‌ها از مهمترین شیوه‌های اطلاع‌رسانی در جهان امروز است. از این رو، مواردی را که می‌تواند در یک‌دست شدن فهرست‌ها و این فهرست به آن اشاره کرد، به شرح زیر، تذکر می‌دهم:

۱. موضوع، بسیار کلی داده شده است. پیشنهاد می‌شود موضوعات را ریزتر نموده و برای یک‌دست شدن از فهرست‌های مستند موضوعی استفاده کرد. همچنین می‌توان از ارجاعات موضوعی در فهرست‌های پایانی، استفاده نمود تا در امر اطلاع‌رسانی دچار ریزش اطلاعات نشویم. فهرست‌نگار نسخه‌های خطی باید با کتابداری نوین آشنا باشد تا بتواند از منابع فهرست‌نویسی کتاب‌های چاپی نیز استفاده کند. پیشنهاد می‌شود برای سهولت کار فهرست نگار و یک‌دست شدن موضوعات در حوزه نسخه‌های خطی «فهرست مستند موضوعی» تهیه و تدوین شود و در تدوین آن نیاز مخاطب در نظر گرفته شود.

۲. نام نویسنده: برای سهولت کار محقق و دسترسی سریع و نیز برای یک‌دست شدن آنها پیشنهاد می‌شود از «فهرست‌های مستند مؤلفان» که در فهرست‌نویسی کتاب‌های چاپی از آنها استفاده می‌شود بهره جست و برای رفع شبهه از اسامی گوناگون به نام استناد داده شده ارجاع داد.

۳. در فهرست حاضر از اصطلاح «حاشیه مجدول گره‌ای» به جای اصطلاح مرسوم «حاشیه منگنه» استفاده شده است. پیشنهاد می‌شود فهرست نگاران محترم از فرهنگ‌های اصطلاحات نسخه‌شناسی در حوزه نسخه‌های خطی استفاده بیشتری کنند.

۴. در فهرست حاضر اشاره به نوع کاغذ و یا رنگ نسخ خطی نشده است.

یادداشت:

۱. آشنایی با مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی... آینه پژوهش، سال ۲، ش ۱ (۱۳۷۰) ص. ۹۰-۹۷.